Ushbu onlayn konferensiya barcha fan tarmoqlaridan ilmiy tezislarni qabul qiladi.

Zamonaviy jamiyat va ijtimoiy-gumanitar fanlar: dolzarb masalalar va ilmiy yondashuvlar nomli ko'p tarmoqli onlayn konferensiyasi

MUSTAQILLIK YILLARIDA FARG'ONA VODIYSI TARIXIY-ME'MORIY OBIDALARINING QAYTA TIKLANISHI VA ULARNING TURIZM SALOHIYATIDAGI O'RNI

Abdug'ofurov Muhammadqodir
ilmiy rahbar :**Nasiba Abdullayeva Arabovna**

Dolzarbligi. Madaniy meros millatning eng katta boyligi bo'lib, uni ilmiy asosda asrash milliy g'ururni mustahkamlaydi. Farg'ona vodiysi (Andijon, Namangan va Farg'ona viloyatlari) diniy, madaniy va jamoat-ko'ngilochar obidalarning zichligi va xilma-xilligi bilan ajralib turadi. Biroq mavjud adabiyotlarda obidalarni qayta tiklash jarayonlari vodiy miqyosida, turizm salohiyati bilan bog'liq holda yetarlicha o'rganilmagan.

Maqsad. Mustaqillik yillarida vodiydagi tarixiy-me'moriy obidalarning saqlanish holatini, restavratsiya va rekonstruksiyaning huquqiy-institutsional asoslarini hamda ularning turizm rivojiga ta'sirini tahlil qilish.

Metodologiya. Tarixiylik, tizimlilik va qiyosiy tahlil tamoyillari qo'llanildi. Arxiv hujjatlari, me'yoriy-huquqiy aktlar va ilmiy ishlar manba bo'ldi. Baholashda ICOMOSning Venetsiya xartiyasi va UNESCO operatsion yo'riqnomalaridagi autentiklik, butunlik va qaytaruvchanlik mezonlariga tayanildi.

Asosiy natijalar.

1. Mustaqillikdan keyin madaniy merosni muhofaza qilishning huquqiy bazasi shakllandi: Konstitutsiyadagi tegishli norma, 2019-yildagi "Madaniy meros obyektlarini muhofaza qilish va ulardan foydalanish to'g'risida"gi Qonun va 2022-yil 18-fevraldagi PF-75-son Farmon. 2020–2025-yillarda raqamli reyestrlar joriy etildi, restavratsiya loyihalariga ekspertiza talabi kuchaytirildi. Natijada qayta tiklash epizodik ta'mirdan loyihaoldi tadqiqot va muhofaza rejimini o'z ichiga olgan kompleks jarayonga aylandi.
2. Andijonda Jome masjidi va Bobur bog'i, Namanganda Mulla Bozor Oxund majmuasi va Afsonalar vodiysi bog'i kabi obyektlarning tiklanishi hududning turistik jozibadorligini oshirdi. Asosiy muammo: obida atrofida ortiqcha "reprezentativlik" (haddan ziyod granitlash, katta maydonlar) insoniy ko'lam va piyodaga qulay muhitni yo'qotadi.
3. Farg'ona viloyatida Xudoyorxon o'rdasining restavratsiyasi muhim ahamiyat kasb etdi. Qo'qonda restavratsiya muzeylashtirish bilan cheklanmay, xizmat ko'rsatish, ziyorat va mahalla hayotini uyg'unlashtirdi. Marg'ilonda shaharsozlik identiteti hunarmandchilik (atlas-adras, ipakchilik) va ziyorat turizmi bilan birga rivojlanmoqda. Obida atrofida hunarmandchilik va xizmat sohasi qayta jonlansa, tarixiy markaz iqtisodiy jihatdan barqaror bo'ladi.
4. "Uchinchi Renessans" g'oyasi doirasida obidalar iqtisodiy va ijtimoiy salohiyatni oshiruvchi resurs sifatida qaralmoqda. Tiklangan obidalarning turistik infratuzilma bilan integratsiyasi klasterlashuvni va xizmat ko'rsatish, hunarmandchilik, transport va savdo tarmoqlarida multiplikativ effektni yuzaga keltirdi, bu esa yangi ish o'rinlari va hududiy byudjet daromadlarini oshirishga xizmat qilmoqda.
5. Amaliyotdagi kamchiliklar: autentik materiallar o'rniga zamonaviy materiallarni noo'rin qo'llash, tarixiy bezaklarni soddalashtirish va vizual koridorlarning buzilishi. Shu sababli qayta tiklash sifatini baholashda tashqi ko'rinish emas, autentiklik darajasi va qaytaruvchanlik tamoyili asosiy mezon bo'lishi lozim.

Mualliflik huquqi egasi tomonidan ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Tavsiyalar.

1. Virtual tur, AR/VR va audio-gid tizimlarini joriy etish.
2. UNESCO va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda restavratsiyani ilmiy asosda olib borish.
3. Mavsumiylikni kamaytirish uchun gastro-, hunarmandchilik va etnografik turizmni rivojlantirish.
4. Turizm va meros sohasi uchun malakali kadrlar tayyorlash.
5. Tashrif buyuruvchilar sonini tartibga soluvchi ruxsat tizimini (carrying capacity) joriy etish va Andijon hamda Namangan uchun yagona destination branding konsepsiyasini ishlab chiqish.

Xulosa. Mustaqillik yillarida obidalarni qayta tiklash huquqiy-institutsional asoslarning takomillashuvi, ilmiy yondashuv va turizm infratuzilmasi bilan integratsiya orqali hududiy rivojlanishning strategik yo'nalishiga aylandi.

Kalit so'zlar: Farg'ona vodiysi, tarixiy-me'moriy obida, restavratsiya, madaniy meros, turizm salohiyati, autentiklik.

Mualliflik huquqi egasi tomonidan ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.